

Ha lenne valami szociometriai mérés, Márkus Csabát szívesen választanám. Szívesen ülnék mellé a buszon, szívesen dolgoznék vele. Pedig nagyon, tényleg nagyon különbözőek vagyunk. Az ő csendes, végtelenül visszafogott, már-már zavarba ejtően udvarias stílusához mérve én jutasi káplárnak érzem néha magam. Hitében sem osztozom, mégis... Minden gesztusát, a visszafogottságát is, a végtelen tapintatát is, a hite szenvedélyes megvallását is tökéletesen hitelesnek érzem. Nem tudom, szeretnék-e olyan ember lenni, mint ő. De abban biztos vagyok, hogy ha valami csoda folytán minden ember olyan lenne, sokkal-sokkal jobb, könnyebb lenne embernek lenni itt, a világon.

Isten pecsétje

Márkus Csaba

Asztalos István: Csaba, az idén te kaptad a Brusznjai-díjat. Jelentenek-e neked valamit a díjak?

Márkus Csaba: Nagyon meglepődtem, amikor igazgató úr felhívott, és jelezte, hogy én vagyok az egyik Brusznjai-díjas. Részben azért, mert az ember nem gondolkodik azon, hogy díjat kap. Egy pedagógus biztosan nem gondolkodik ezen. Másrészt pedig az volt meglepő, hogy miért éppen én. Annyi kiváló tanár dolgozik a városban és itt, a Lovassyban is. No és persze igen nagy megtiszteltetésnek is tartom, hogy rám esett a választás.

A.I.: Vágysz egyébként arra, hogy, akár díjak formájában is, elismerjenek?

M.Cs.: Nem, nem, nem. Díjak formájában semmiképpen. Az, hogy az ember visszacsatolást kapjon, az viszont természetes igény.

A.I.: Még Brusznjaira visszatérve: van valamilyen különleges viszonyod az ő történetéhez?

M.Cs.: Különlegesnek nem nevezném, de van. Azt hiszem, Brusznjai sorsa ma is példaértékű. Nekem azért jelent példát ez a pedagógus és ez az ember, mert képes volt egy olyan korban követni a saját értékrendjét, amely kor ezt az értékrendet lábbal tiporta. És ennek a kornak az áldozata, az értékrend mártírja is lett. Brusznjai nekem olyan embert jelent, aki a saját értékrendjét akkor is követi, ha ez az életére nézve veszélyt jelent, végső esetben akár az életébe is kerülhet.

A.I.: Te voltál – ha nem is ilyen drámai módon – hasonló helyzetben?

M.Cs.: Igen. Valóban nem ilyen drámai módon, hiszen élek. Azt hiszem, mindannyian kerülhetünk olyan helyzetbe, amikor a meggyőződésünket kisebbségben kell vállalni. Akkor is vállalni kell, ha ezért kirekesztésben, megkülönböztetésben, előítéletben van részünk.

Azt nem mondom, hogy ez napi szinten megjelenik, de ott van az életünkben. A tiédben, az enyémben ugyanúgy.

A.I.: Csaba, térjünk rá a szokásos nyomvonalra! Család. Milyen családból jössz?

M.Cs.: Rábaköziek a szüleim. Innen költöztek Sopronba egy olyan korszakban, amikor a mezőgazdaság válságba került, amikor új lendületet vett a kollektivizálás. Szüleim generációjából többen elhagyták akkor a települést, és – szerintem – akkor kezdődött az a válság, aminek most látjuk a kifejtését, azt, hogy elnéptelenednek a falvak, fűvet nyírnak az udvarokon, mert nincsen állattartás, hogy nincs becsülete a kétkezi munkának. Tehát a szüleim Sopronba költöztek, és én már ott is születtem. Sokan kérdezik, mivel német szakos vagyok, hogy otthonról hoztam-e a németet. Nem. Elég későn, tizenhárom éves koromban kezdtem tanulni a nyelvet, s olyan tudással kerültem ki az általános iskolából, amivel ma a leghalványabb esélyem nem lenne bekerülni a Lovassyba.

A.I.: Milyen volt a családon belül az értékrend?

M.Cs.: Becsülete volt a munkának, a küzdsnek, a másikért való kiállásnak. Nagyon örülök, hogy ilyen családban nőhettem fel.

A.I.: Vallásos család volt?

M.Cs.: Igen. Hagyományosan vallásos, ami azt jelentette, hogy katolikus. Az egész család, nemcsak a szűkebb kör, hanem az oldalágak is.

A.I.: Sopron egy különleges történetű város, amennyire meg tudom ítélni, nagyon karakteres polgári közösség. Érzékeltél ott valamiféle sajátos légkört?

M.Cs.: Feltétlenül. Sopron elzárt város volt a 60-as, 70-es években, de még a 80-as években is, hisz a vasfüggöny '89-ben szűnt csak meg. Ennek – furcsa módon – volt egy jótékony, konzerváló hatása is. Sopront Győr mellett háttérbe szorították, nem fejlesztették, kevésbé iparosították például. Ez konzerválta az ottani polgári réteget, amely vegyesen magyar és német anyanyelvű volt. Így tudta a város viszonylag sértetlenül megőrizni azt az értékrendet, ami többek között a poncichter mentalitásban is megjelent. Mi nyolcéves koromig egy hosszú udvar végén laktunk a belváros peremén, ahol a családok fele németajkú volt.

A.I.: Nektek is volt szőlőtők?

M.Cs.: Akkoriban nem. Apu csak '77-ben vágott bele a szőlőtelepítésbe, mindenféle előképzettség nélkül. Becsülöm is a bátorságát, a vállalkozó kedvét, hogy ebbe belekezdett. Ő a szomszédoktól, ismerősöktől tanulta a szőlőmetszést, a permetezést, a szőlő és a bor kezelését. A regionális borversenyeken nagyon jó eredményeket ért el a boraival.

A.I.: Sopronba jártál középiskolába?

M.Cs.: Igen. A Széchenyiben érettségiztem.

A.I.: Mutasd be, kérlek, az iskoládat.

M.Cs.: Nagyon jó hagyományokkal rendelkező iskola a Széchenyi, azt a polgári értékrendet közvetítette, amit az egész város a falain, a polgárain keresztül kisugárzott. Igen jó szellemiségű tanári kar tanított, és egyébként tanít most is a Széchenyiben. Az igényességet, a gyerekekkel való hangsúlyosan személyes törődést a gyakorlatban, önmagamon tapasztaltam. Nagyon szerettem a tanáraitam.

A.I.: A német nyelv hol került be a látókörödbe?

M.Cs.: Ez furcsa dolog. Ugyanis sokáig nem szerettem hallani a német nyelvet. Kimondtan irritált.

A.I.: Pedig Sopronban hallhattad eleget.

M.Cs.: Nekem Sopronban nehezen kivehető dialektusként jelent meg a német, ami nem adott kedvet ahhoz, hogy tanuljam. De aztán hetedikes koromban jutalomból kaptam egy kéthetes táborozást Tübingiába. Igazából ott tetszett meg a nyelv.

A.I.: Ha már szóba hoztad. Vannak emlékeid arról az NDK-s kalandról? Ezt azért is kérdezem, mert a szüleimmel én is jártam ott, és nekem nagyon furcsa országnak tűnt az az NDK.

M.Cs.: Az úttörőtábor külön világ volt. Sok volt a szabad program, fociztunk, kirándultunk, úsztunk, sportoltunk. Nem is volt kapcsolatunk a helyiekkel. Valójában nem is ebből az időből vannak emlékeim arról az NDK-ról, amelyre rákérdeztél. Egyetemista koromban töltöttem egy szemeszternyi időt Jénában, és akkor már volt módom meg tapasztalni, milyen világ az ott, hogyan hat a diktatúra az emberek életére, gondolkodására. Ők bennünket irigyeltek, „a legvidámabb barakkot”, mert náluk lehetett érzéklni a szorongást, a kiszolgáltatottságot, a félelmet, a szögletességet. Mesterségesen elzárt világ volt.

A.I.: De ez nem idegenített el a német nyelvtől.

M.Cs.: Nem, a nyelvtől nem. Tudtam függetleníteni az egyiket a másiktól.

A.I.: És akkor az egyetemen már nem volt kérdés a német szak.

M.Cs.: Így van. Az ELTE bölcsészkarára jelentkeztem 1981-ben, majd egy év katonaság, és 1988-ban végeztem. Azért volt ebben még egy év csúszás, mert az egyetem végén volt lehetőségem egy félévre Soros-ösztöndíjjal kimenni Lipcsébe. Meghatározó élmény volt számomra – s itt visszatérek az NDK-hoz kapcsolódó felvetésedre – a '83 tavaszi félévére eső részképzés. Ekkor Németország keleti felében is már érzéklni lehetett a szabadságvágy megfogalmazódását is: '83 februárjában egyetemisták rendszerellenes megmozdulásokat szerveztek Jénában, ennek következtében bennünket két héttel később vittek csak ki az NDK-ba. Persze nem közölték, miért. Az a tavaszi időszak különlegesen kettős volt: abban az évben ünnepelte a honeckeri diktatúra Marx halálának 100 éves, az NSZK támogatását élvező evangélikus egyház pedig Luther születésének 400 éves évfordulóját.

A.I.: Milyenek voltak a budapesti évek? Először nézzük talán az egyetemet!

M.Cs.: Igen. Az egyetem nekem arról szólt, hogy rácsodálkoztam a világra. A nyelven és az irodalmon túl is, a művészetekre, a filozófiára, tehát nekem a szellem szabadságának évei voltak az egyetemi évek. Rengeteget olvastunk, beszélgettünk, olykor vitatkoztunk is. Nekem különleges szellemi közeget adott az Eötvös Collegium is, ami nagy szellemi kihívást jelentett. A kollégisták többsége olyan családokból érkezett, ahonnan egyfajta ellenzéki gondolkodásmódot is hozott, abban az időben, amikor valóban lehetett már érzéklni a szocializmus hullafoltjait mind gazdasági, mind szellemi értelemben. Ez a közeget, az Eötvös Collegium egyértelműen az ellenzéki gondolkodásmódot erősítette a vitaestjeivel, a szemináriumokkal, a baráti kapcsolataival, az előadni meghívott

vendégek szellemiségével, a kollégium ünnepi megemlékezéseivel, filmklubokkal. Igazi szellemi közeget jelentett.

A.I.: Ebben inkább befogadó voltál, vagy cselekvő is?

M.Cs.: Inkább befogadó. Voltak ugyan programok, amiket én is szerveztem, de a húzóerőt a magyar-történelem szakosok jelentették.

A.I.: Érzékeltetek ebben valami kockázatot? Bátornak kellett lenni?

M.Cs.: Nem mondanám, hogy olyan nagyon bátornak kellett lenni, bár azt természetesen tudtuk, hogy a kollégiumot figyelik. Biztosak voltunk benne, hogy a kollégisták között is vannak beépített emberek, azt pedig pontosan tudtuk, hogy a kollégium dolgozói közül ki sűg. Nem éreztük ezt mégsem veszélynek, mert senkit nem hívtak be az elhárításra, nem voltak kínos elbeszélgetések. Ezek már tényleg a végórák voltak, amikor a tűrés határai nagyon kitágultak.

A.I.: Miután végeztél az egyetemen, hogyan kezdted a pályádat?

M.Cs.: '87-ben kötöttünk házasságot a feleségemmel, és '88-ban kerültünk Veszprémbe.

A.I.: Akkor a házasság hozott ide?

M.Cs.: Igen.

A.I.: A szíved?

M.Cs.: Az is. De volt praktikus oka is, az, hogy a feleségemnek volt egy szerződése a Veszprémi megyei Tanáccsal, amelyben vállalta, hogy ha végez, Veszprém megyében keres állást. Ez volt az objektív ok, ami ide hozott bennünket.

A.I.: És a Lovassy?

M.Cs.: Érdekes módon a Lovassy nem. Részben azért, mert nem volt személyes kötődésem. Első találkozásom a Lovassyval az akkori igazgatón keresztül történt, és ez még kevés volt ahhoz, hogy úgy érezzem, nekem itt lenne a helyem. A Lovassy aztán egészen másként került vissza a látómezőbe. '92-ben voltam itt érettségi elnök, igyekeztem becsülettel végighallgatni a feleleteket, és abban a három napban éreztem azt a légkört, ami egyrészt a kollégák között egyértelműen kitapintható volt, másrészt, amit a gyerekek is sugároztak. Akkor döntöttem el, hogy pályázni fogok. Ha úgy tetszik, megérintett a Lovassy Szelleme.

A.I.: Ebben szerepet játszott a német nemzetiségi tagozat is?

M.Cs.: Igen. Nagy kihívásnak éreztem német nyelven német irodalmat tanítani. Ez vonzott. Annyira vonzott, hogy már Füreden, ahol a pályámat kezdtem, kértem és kaptam heti órát egy nyelvtagozatos érettségiző csoporttal, ahol próbálgathattam a német irodalom tanítását. A veszprémi egyetemen is gondolkodtam akkoriban, de aztán másként alakult.

A.I.: Itt a Lovassyban német nemzetiségi tagozat van. Én úgy látom – majd mondod, ha te másként gondold -, hogy ide a gyerekek többsége nem azért jön, mert a német kisebbségi tradíciók iránt érez vonzalmat, hanem azért, mert a német nyelvvel tervei vannak. Ez a kettő nem ugyanaz. Ezt te érzékeled?

M.Cs.: Igen, érzékelem. Ellenben számos olyan diák is van, akiben éppen itt tudatosulnak a gyökerei. Sokan tudnak ugyan arról, hogy német származású felmenőik vannak,

de csak itt ébrednek rá arra, hogy ez milyen kulturális, hagyománybeli kötődéseket jelent.

A.I.: Az nem merült fel bennetek, hogy kéttannyelvűvé váljon az, ami most nemzetiségi tagozat?

M.Cs.: Nem. Pontosan azért nem, mert lehet azt érzékelni, hogy amire törekszünk, az nem egyszerűen kéttannyelvűség. Van ebben küldetés is, az, hogy tudatosuljon a gyerekekben ez a közeg, ez a kötődés, már csak azért is, hogy értelmiségiként visszatalalhassanak ebbe a közegbe. Hogy a saját közösségükben majd élesztő erőt jelentsenek.

A.I.: Nem tudok ugyan pontos számokat, de az a benyomásom, hogy a tagozaton végzett gyerekek közül sokan mennek el aztán német nyelvterületre. A saját fiam is ilyen. Nem furcsa ez, hogy arra képezték nagyon jól, színvonalasan gyerekeket, hogy aztán egy másik ország hasznára lehessenek?

M.Cs.: Igen, érzékeljük ezt a kettősséget, de a szabad választás lehetőségét semmiképpen nem lehet a gyerekektől megvonni. A mi dolgunk az, hogy a magunk területén a lehető legtöbbet nyújtsuk. Irracionális lenne, ha azért nem törekednénk a minőségre, mert a diákjaink később úgyis elhagyják az országot. A fiatalok itthon tartása pedig messze túlmutat a Lovassy illetékességén. Úgy vélem továbbá, hogy éppen a lovassys légkör, értékrend miatt ezek a gyerekek nem felejtik el, milyen háttérük van. És lehet, hogy egyszer megfogalmazódik bennük a vágy, hogy haza jöjjenek. Mert az egy dolog, hogy a megszerzett tudásomat mire használom, de az legalább annyira fontos, hogy milyen kulturális, szellemi vagy spirituális közegből jövök.

A.I.: Éppen a német specializáció miatt itt, a Lovassyban nagyon nagy német munkaközösség van. Te vagy ennek a vezetője...

M.Cs.: Formálisan igen, de ez bizonyos értelemben megosztott vezetés, hiszen Schindler Laci kollégámmal, aki a tagozat intézményi felelőse, meg tudjuk egymással osztani a feladatokat és a felelősséget. Én nem tekintem magam vezetőnek. Van erre egy szó a politikában... társelnök. Igen. Talán társelnök vagyok.

A.I.: Hát akkor, társelnök úr! Maximalista vagy?

M.Cs.: Hát... azt hiszem... azt hiszem, hajlok afelé.

A.I.: Egy maximalista vezető...

M.Cs.: Rossz vezető.

A.I.: Azt nem mondanám. De ijesztő lehet.

M.Cs.: No igen, ezt jó lenne differenciálni. Maximalista elsősorban önmagammal vagyok. Ha valaki nem tud vagy nem akar bizonyos feladatot elvállalni, mert megterheli, vagy mert nem személyre szabott, akkor azt igyekszem megérteni, s keresek más megoldást, vagy megcsinálom én. Ez utóbbi nem feltétlenül helyes vezetői magatartás.

A.I.: Itt van egy – általad fel nem oldható – ellentmondás. Az, hogy egy elitgimnázium tanárai vagyunk, ennek megfelelően nagy teljesítményt hív le tőlünk az iskola, de a helyzetünk, a státuszunk, a jövedelmünk nem tükrözi ezt vissza. Nekem az a véleményem, hogy ez egy idő után teljesítményromboló.

M.Cs.: Itt a Lovassyban nem. A Lovassy ebből a szempontból is sziget: nagyon elhivatottnak látom a kollégáimat, s itt természetesen nem csak a németes munkaközösségre gondolok.

A.I.: Meddig tud egy sziget ellenállni annak a közegnek, ami minden irányból körülveszi?
M.Cs.: Addig, amíg a szigetlakók azt az értékrendet, amit képviselnek, hittel és energiával tudják képviselni. Vannak persze ennek időbeli, fizikai korlátai. Például az, hogy a tantestület átlagéletkora objektíven emelkedik.

A.I.: De a Lovassy Szellemének áldó keze megóv bennünket minden bajtól. Neked egy lányod is járt a Lovassyba, tehát láttad az iskolát egy teljesen más irányból is. Milyen látványt nyújtott a Lovassy a szülő irányából?

M.Cs.: Nem volt más, mint kollégaként: azt láttam szülőként is, hogy tanárai mind szakmailag, mind pedagógiailag odateszik magukat. Egyébként Eszter lányom nem volt egy problémás gyerek...

A.I.: Maximális visszafogottsággal fogalmazva!

M.Cs.: Értem ez alatt az emberi viszonyulásait. Eszter a tanáraihoz nagyon nyitottan, alkalmazkodóan, befogadóan, de őszinte, kamaszos kritikával is tudott viszonyulni. Mindezzel együtt az a kép, ami a Lovassy-szigetről tanárként kialakult bennem, szülőként sem módosult, sőt, még hitelesebb lett. Eszternek nagyszerű tanárai voltak, csak ezt mondhatom mint szülő. Nagyon, igazán nagyon hálás vagyok ezért.

A.I.: Váltunk témát! Amikor az előbb azt kérdeztem, vallásos családban nevelkedtél-e, az egy kicsit előre utaló kérdés volt. Mert rólad lehet tudni, hogy magad erősen hívő vagy, egy intenzív vallási közegben is éled az életedet. Mesélnél erről?

M.Cs.: Nem gondoltam, hogy erre rákérdezel, de természetesen igen. Nagyon fontosnak tartom, hogy a mindennapjainkat ne csak szellemi-fizikai, hanem lelki közegben is éljük, és igyekszem ezt a magam életében gyakorolni. Ez nemcsak szellemiséget jelent, életfelfogást, hanem az élet gyakorlatát is. Számomra a hit tekintetében az a megközelítés élő és valóságos, miszerint ahhoz, amit döntök, cselekszem vagy mondok, vajon Isten mit szól. Hogy jóváhagyja-e, rajta van-e a pecsétje, vagy csak emberi akarat, emberi logika. Ezért nem is vallásosnak tekintem magam, hanem arra törekszem, hogy hívő legyek. Ez annyira napi gyakorlat is, hogy benne foglaltatik a kérdés, hogy ha egy diák nem készül, akkor ahhoz hogyan viszonyuljak.

A.I.: És hogyan? Milyen az a viszony, amin rajta van a pecsét?

M.Cs.: Az ember keresi az okot. A miértet. És az a jó, ha legelőször önmagában keresi, mit rontottam el én, miközben nem felejttem el azt sem, hogy a készületlenségnek a diákra nézve is kell, hogy következménye legyen. De ez nem volt egészen jó példa. A hívőség lényege számomra ugyanis elsősorban az, hogy a gyerekeket igényes gondolkodásra neveljük. Más kolléga ezen a ponton nyilván más motivációt fogalmaz meg ugyanazon cél eléréséhez. Az irodalmat például úgy kezelem, mint kitűnő terepet arra, hogy a gyerekek szembesüljenek saját magukkal, a gondolkodásukkal, saját énjükkel, gondolataikkal, döntéseikkel, legyenek azok akár helyesek, akár helytelenek. Kapjanak visszacsatolást. A lelkiismeretes gondolkodás felé szeretném a diákokat terelni, amiben számomra természetesen benne van egy transzcendens hatalom, de ezt a hatalmat nem szeretném a gyerekekre ráerőltetni. Az elveimben, a mondataimban, a kommentárimban ugyan megjelenik, de kimondatlanul. Nem szoktam sem a Bibliára, sem Istenre hivatkozni, ugyanakkor igyekszem, hogy a viszonyulásaimban megjelenítsem. Másrészt törekszem arra, hogy a gyerekek állásfoglalását tiszteletben tartsam.

A.I.: Úgy érzem, egy kicsit kerülgeted, melyik egyháznak vagy a tagja.

M.Cs.: Kicsit meglep a kérdés, ugyanis az elmondottak túlmutatnak az egyházi kötődés fontosságán. Egyébként nem titkolom: adventista vagyok. Katolikus közegben nevelkedtem, de mintegy négyéves belső lelki küzdelem eredményeképpen úgy döntöttem, hogy abból kiszakadok. Amúgy érdekes, hogy az egyház kérdésére rátértél, nekem ugyanis a hit elsősorban nem adventizmust jelent, hanem Istenhez, az emberekhez, a világhoz való gyakorlati viszonyulást. Az már másodrangú, ez milyen vallási közösség keretein belül történik.

A.I.: Úgy tudom, az adventista közösség támaszt bizonyos elvárásokat az életvitellel kapcsolatban. Ezeket betartod?

M.Cs.: Törekszem rá. De ezeket nem a közösség támasztja. Ezek Isten kívánalmai.

A.I.: Kérek, most ne bántódj meg! Én mindig elcsodálkozom ezen, hogy miért hisszük mi, emberek, hogy tudjuk, mit akar az Isten?

M.Cs.: Igen, ez teljesen indokolt felvetés. Mindazonáltal Isten akarata többféle csatornán keresztül megérthető. Elsősorban a szaván keresztül ismerhető meg, azon keresztül, amit mond.

A.I.: Ez a Biblia?

M.Cs.: Igen. De nem csak ez a megismerés útja. Azok is megismerhetik Istent, akik nem olvassák az írásokat. Megismerhető például a lelkiismeret szaván keresztül. Vagy a természet törvényei által. Pál apostolnak a rómaiakhoz írt levelében is olvasható egy részlet arról, hogy a természeti népeknek is van lehetőségük arra, hogy a természet megismerésén keresztül világos fogalmat alkossanak Istenről.

A.I.: Bocssás meg, hogy egy kicsit felszínesebb irányba viszem vissza a beszélgetést, de úgy tudom, az adventista egyházban van a szombat-napnak egyfajta védettsége. Egy elgondolás arról, hogy a szombat mire való.

M.Cs.: Igen.

A.I.: Mire való?

M.Cs.: Isten a péntek naplementétől szombat naplementéig tartó napot elkülönítette arra, hogy az ember zavartalanul ápolja vele a kapcsolatot. Központi helyet kap benne az igetanulmányozás: egy tematikus egység körül csoportosuló igeszakaszokból a hét folyamán mindenki készül. Szombat délelőtt ezekről folyik beszélgetés, gondolatcsere. További eleme más protestáns közösségekhez hasonlóan az igehirdetés. Délután a délelőtti témák elmélyítésére vagy éppen családi, egyéb közösségi alkalmakra kerül sor. Ez olyan nap tehát, amikor az ember a Biblia tükrében önismeretre jut, támpontokat kap erkölcsi értékek tekintetében, szempontokat a gyakorlati életvezetéshez, döntésekhez. Az Ige fényében önmagába nézhet az ember, mit tett helyesen, mit tett rosszul, elhelyezhetők a dolgok, elrendezhetők konfliktusok, letehetők a terhek. Pontosan ettől válik elkülönítetté, a Biblia nyelvén szentté az idő is és maga az ember is. S erről az ember visszaigazolást kap Istentől. Az isteni visszacsatolástól nyugalomnap a szombat.

A.I.: És az meg is történik, praktikusán is, hogy szombat-napon elsimítod a konfliktusaidat.

M.Cs.: Valójában már az előző nap estéjén, amihez a család természetes terep. Ez az ember önmagába tekintésének, az egymástól és Istentől való bocsánatkérésnek az

alkalma, hogy az ember helyre rakja a kapcsolataiban azt, amiről felismeri, hogy nincs a helyén. Ezáltal válik lehetségessé a nyugalomba való bemenetel. A nyugalom tehát nem szűken értelmezett fizikai nyugalmat, különösen nem semmittevést jelent. Hanem annak a fel- és beismerését, hogy az ember téved, hogy botlásai vannak, hogy helytelen döntéseket hoz. Az őszinte belátás és bocsánatkérés révén pedig biztos lehet abban, hogy Istentől meg nem érdemelt kegyelemben, azaz felmentésben részesül, továbbá nyitottá válik Isten beszédének a megértésére, befogadására és gyakorlati megélésére.

A.I.: A ti közösségetek a szombatot védelmezi. De körülöttetek a világ más elvek, így más kronológia, más naptár szerint él. Nem jelent ez nehézséget, konfliktust?

M.Cs.: De igen. Jelent. Holott a képlet világos és könnyen érthető: az ember, akit szeret, attól nem sajnálja azt az időt, amit a szeretett fél igényel. Mégis sokan vannak, akiknek nehezen érthető, irracionális, hogy valaki elkülönít egy napot, amikor nem a munkájával, nem a hobbijával foglalkozik, hanem az Istennel való kapcsolatot ápolja. Ez önmagában is lehet konfliktusgerjesztő.

A.I.: A családban is? A gyerekek például mehetnek szombaton kirándulni?

M.Cs.: Gyermekünknek természetesen nem tiltottuk, hogy menjenek szombaton kirándulni, de többnyire nem választották ezt a lehetőséget. Egyébként szoktunk családilag szombaton kirándulni, de ezek nem egésznaposak és nem teljesítménytúrák, hanem alkalmak a beszélgetésre, a családi együttlétre.

A.I.: A gyerekek ebben a hitben nevelkedtek?

M.Cs.: A vallási közösséghez, vagy egyházhoz tartozás helyett feleségemmel együtt tudatos értékválasztás alapján a 90-es évek közepe óta lényegesnek tartottuk a bibliai alapelvek szerinti gyakorlati nevelést. Így nem volt számukra idegen, hogy egy évvel azután, hogy én az adventista közösség alkalmait kezdtem látogatni, az ezredfordulótól ők is velem jöttek. Feleségemnek pedig azóta is hálás vagyok, hogy – bár ő nem tartott velünk – ezt elfogadta.

A.I.: Ha egyszer úgy döntenének, vagy egyikük úgy döntene, hogy kiszakad, ahogyan te fogalmaztál... Gátolnád?

M.Cs.: Nem. Szülőként nyilván nehéz lenne ezt feldolgozni, de a gyerekeknek meg kell adni a választás szabadságát. Fontos, hogy megismerjék és megéljék a Biblia által közvetített értékrendet, másrészt nincs joga a szülőnek arra, hogy elzárja a világtól a gyermekeket. Az önálló gondolkodásra való nevelés, amire a tanítványaim kapcsán utaltam, a gyermekeinkre éppúgy érvényes, és érvényes szabad választásuknak az elfogadására is.

A.I.: Ezt záró kérdésnek szánom, és előre beismerem, hogy nem egészen korrekt, de...mit gondolsz, a te életeden, azon, amennyit most látsz belőle, rajta van az Isten pecsétje?

M.Cs.: Ez nagyon jó kérdés, István. De ezt nem az ember dolga megítélni. Én arra töreksem, hogy ez így legyen. Mindezzel együtt az ember iszonyú nagy tévedésekbe eshet. Kevés rosszabb dolgot tudok elképzelni, mint azt, amikor a kegyesség látszata megjelenik az ember életében, ugyanakkor nélküli annak erejét. Ez rettenetes rombolás. És igyekszem nem rombolni. A protestantizmus lényege éppen abban áll, hogy az

ember felismeri, a saját igazsága olyan, mint a megfertőztetett ruha: gondolhatunk vagy cselekedhetünk bármi jót, Isten szemében mégis tisztátalan lehet. A kegyelem azonban abban van, hogy az embernek lehetősége van felismerni, mi az, ami helytelen, és ettől megszabadulhat úgy, hogy azt Isten kezébe teszi le. Ami pedig azon kívül van, bátran Istenre lehet bízni.